

uit vandaan kwam. Groentjes waren het immers, nog niet nat achter de oren, maar al wel zó'n grote bek, jongens waren het, maar wel aardige jongens. Ik dacht meteen: die Tiedemann, die moeten we in de gaten houden. Dat dacht het publiek ook, want het zijn met name Tiedemanns voorstellingen die voorkómen dat het Berliner Ensemble het Altersheim gaat worden dat sarcastische collega's en ironische theaterjournalisten al in 2000 profeteerden.

Tiedemann was in december 2000 de eerste regisseur die Brechts *Kleinbürgerhochzeit* in de Brecht-tempel mocht presenteren. De erven van de schrijver hadden deze decadente en cabaretse jeugdzone uit 1916/17 (nog geschreven voor het Münchener keldercabaret van Karl Valentin) altijd tot drama-non-grata verklaard, maar in de era Peymann mócht het weer (en de erven Brecht hebben in het Berliner Ensemble, sinds het tijdvak Heiner Müller, sowieso niks meer te zeggen). Tiedemann bouwde uit de nauwelijks vijftientig gedrukte pagina's die het stuk telt een serie slapsticknummers van een kleine twee uur, bij lange na niet zo enerverend en brutaal als Dirk Tanghe een paar jaar terug bij De Paardenkathedraal, maar voor Duitse, en met name voor Brechtiaanse begrippen een revelatie van jewelste, en meteen een enorme publiekshit.

Een boeiende kant van Tiedemann vind ik dat hij vaak stukken kiest die door de (in Duitsland nog méér dan hier) smalend vervloekte generatie van de Acht-und-sechsziger voor het eerst op de planken zijn gezet, en sindsdien (om uiteenlopende redenen) worden genegeerd. Naast Bernhard en Handke, grijpt hij naar stukken van de vroege Brecht, naar Peter Weiss, naar Rolf Hochhuth. In mei 2000 ging in de regie van Philip Tiedemann het Peter Weiss-stuk in première met waarschijnlijk de langste titel in de theatergeschiedenis: *De vervolging van en de moord op Jean Paul Marat opgevoerd door de verpleegden van het krankzinnigengesticht van Charenton onder regie van de heer De Sade*. Ook een unicum in dit huis: de weduwe-Brecht, Helene Weigel, toch waarachtig een ruimdenkend mens, vond het stuk in 1964 'te contra-revolutionair' om in het BE uit te voeren. Het stuk speelt in 1808, nagespeeld in het toneelstuk-binnen-een-toneelstuk worden de gebeurtenissen uit het Franse Revolutie-jaar 1793, toen de meest rabiate en radicale onder de jacobijnen, Marat, in bad werd doodgestoken door het

onschuldige provinciemeisje Charlotte Corday. Tiedemann, die tijdens de voorbereidingen driftig de viltstift hanteerde (het lange, lánge stuk is teruggebracht tot twee uur en een kwartier, zonder pauze), schrapte allerlei bijplotjes en concentreert de handeling geheel op de debatten tussen de demagogische duivel Marat (vanwege een huidziekte permanent in bad) en de pionier van het ultieme individualisme De Sade (die in het gekkenhuis theaterregie-met-gekken als hobby exploiteert). De energieke voorstelling, door de meeste Duitse kranten in de gehaktmolen van hun cynisme vermorzeld, boeide mij mateloos om minstens twee redenen. Thematisch door het middels *Marat/Sade* snoeihard voeren van de hier in Berlijn nog altijd actuele discussie over de verhouding tussen utopie, cultuurpessimisme, cultuurrelativisme en maatschappelijke hypochondrie. Zowel de DDR-nostalgen als de socialistenvreters, zowel de Wendoffers als de Wende-winnaars werden hier optimaal van stof voorzien. Artistiek (of zo u wilt: esthetisch) vond ik de voorstelling een wonder, door haar ensembleschwung, door hoe Tiedemann een grote groep spelers binnen een fraaie spanningsboog in een lekkere vaart houdt. En natuurlijk door de antagogenisten van de avond: Martin Wuttke, de diabolische tovenaer die ook Heiner Müllers versie van *Arturo Ui* tot zo'n overweldigende belevenis maakt. Zelfs als Wuttke's Marat stilvalt in deze voorstelling, gaat er een elektrische hui- ver door het huis. Tegenover hem Thomas Thieme, die eerder Luk Percevals Hamburgse *Ten Oorlog (Schlachten)*-enscenering prachtig afsloot (als Richard III). Hij speelt hier Sade, een versleten en zwaar vermoeide bokskampioen in badjas. *Marat/Sade* staat nog incidenteel op het repertoire, het ziet er echter niet naar uit dat de encscenering het volgend seizoen zal halen.

•

Waarom Philip Tiedemann Rolf Hochhuth's *Der Stellvertreter* op het repertoire van het Berliner Ensemble wilde? De jonge Ober- spielleiter kan er kort over zijn: 'Het stuk en de auteur zijn beter dan hun vermeende reputatie.' Of de actualiteit – de op handen zijnde zaligverklaring van Paus Pius XII en de ruzies daarover tussen joodse en katholieke historici – ook een rol speelde? Tiedemann: 'Nee, eigenlijk niet, de encscenering was goeddeels klaar toen afgelopen zomer de controverses

over de heiligverklaring van de oorlogspaus losbarstten. Het stuk is ook complexer dan het Grote Zwijgen van de kerkvorst. Het behandelt de verstrikking van de holocaust met de internationale industrie, het werpt een ander licht op de financiële betrekkingen van het Vaticaan, de vroege koude oorlogsopvattingen van Rome.'

Ook nu hanteerde Tiedemann de viltstift. De vijf bedrijven zijn teruggebracht tot acht scènes, de laatste scène is een zwi- gende samenvatting van het hele vijfde bedrijf (gesitueerd in Auschwitz) in drie minuten (Tiedemann: 'Auschwitz kann man auf der Bühne nicht in dieser realistischen Weise darstellen'). Het in 1963 (door Erwin Piscator, in het Berlijnse Theater am Kurfürstendamm) nog omslachtig en in wijsds gemonteerde beelden geregisseerde stuk, is hier teruggebracht tot een kamerspel in een benauwd fuikdecor (Etienne Plus), het stuk is (ná de coupures zeer tekstgetrouw) op zijn oerkracht geregisseerd: het gelegenheidsverbond tussen de wanhopige SS-er Kurt Gerstein (Michael Maertens) en de door puur humanisme tot op de rand van een schisma gedreven jezuiet Riccardo Fontana (Markus Meyer) – beiden geplaatst tegenover een opportunistische Curiekardinaal (Peter Fitz), en uiteindelijk tegenover de paus zelf, die pas optreedt in de voorlaatste scène. De grand old man van het Duitse Sprechtheater, Hans-Michael Rehberg, maakt van dit portret van Pius XII een imponerende apotheose van een indrukwekkende avond politiek theater.

Philip Tiedemann heeft gedaan wat Claus Peymann graag wilde: het Berliner Ensemble weer voluit op de Berlijnse theaterlandkaart plaatsen.

Speelplannen: Berliner Ensemble, Bertolt-Brecht Platz 1, 10117 Berlin, BRD, tel: 00-49-30-28408155, e-mail: theaterkasse@berliner-ensemble.de, internet: www.berliner-ensemble.de